

קרן אבי חי ישראל
תחום מחקר, הערכה ומדידה

**סיכום נתוני מאגר בוגרי מכינות
הפועלות בתמיכת קרן אבי חי
2013-2010**

תקציר מנהלים

ניהול מאגר: ד"ר ליאורה פסקל -- מנהלת תחום מחקר, הערכה ומדידה
פיתוח שאלונים, ריכוז וטיוב הנתונים, ניתוח והפקת הדו"ח והתקציר: אלי קלינברגר
סקר טלפוני בוצע בסיוע חקר רייטינג

אוגוסט 2013

סיכום נתוני מאגר בוגרי מכינות

הפועלות בתמיכת קרן אבי חי

2010-2013

פיתוח שאלונים, ריכוז וטיוב הנתונים, ניתוח והפקת הרוח והתקציר: מכון היוזן

סקר טלפוני בוצע בסיוע חקר רייטינג

אוגוסט 2013

ב-2009 יזמה קרן אבי חי ישראל הקמת מאגר נתוני חניכים ובוגרים עבור המכינות הקדם צבאיות בהן היא תומכת (ב-2013 הקרן תומכת ב-22 מכינות). נתוני החניכים במאגר נאספו כדי לשמש בסיס להערכה והכנסת שיפורים משנה לשנה בתחומים של שיווק המכינות, התאמת ציפיות עם החניכים ושיפורים או שינויים בפעילות ובאופן הניהול. המטרה באיסוף נתוני הבוגרים היא לקבל תמונה כללית על אופי החיים של הבוגרים והבחירות שעשו בטווח הארוך - תוך התמקדות בתחומי העניין של המכינות, כגון מאפייני השירות הצבאי שעשו, תחומי לימודים ועבודה, מעורבות חברתית וציבורית ועוד. הנתונים במאגר נאספים באמצעות סקר שנתי, שבמסגרתו נאסף מן הבוגרים גם משוב על השתתפותם במכינה והשפעתה עליהם – מן הפרספקטיבה של מספר שנים לאחר סיום השירות הצבאי. דוחות הבוגרים משמשים כל מכינה להעריך את המידה בה היא מגשימה את החזון שלה ולעדכן את החשיבה האסטרטגית הכוללת שלה.

במסגרת תהליך בניית המאגר התקיים סקר פיילוט בשנת 2009, ובין 2010 ל-2012 בוצעו בכל שנה סקרים לאיסוף נתונים על הבוגרים והחניכים בכל המכינות הנתמכות על ידי הקרן. בשנת 2013 החליטה הקרן להתמקד יותר בתוצרים ארוכי הטווח של המכינות, קרי בסקר הבוגרים, ולוותר על סקר החניכים. למכינות ניתנה האפשרות להזמין את סקר החניכים במימון עצמי, או לבצע את הסקר בעצמן באמצעות שאלון הסקר שהועמד לרשותן. רוב המכינות לא היו מעוניינות להשקיע תקציב באיסוף הנתונים על ידי גורם חיצוני, לכן בשנת 2013 בוטל סקר החניכים לחלוטין.

נתוני הבוגרים – תהליך איסוף הנתונים:

על מנת לקבל תמונה על חיי הבוגרים בטווח הארוך, וכדי לא להטריד את הבוגרים מידי שנה, הוחלט לאסוף נתונים על הבוגרים בשתי נקודות זמן בלבד – שש שנים לאחר סיום המכינה ועשר שנים לאחר הסיום. לפיכך בכל שנה של המאגר נאספו נתוני בוגרים רק ממכינות נתמכות שהינן ותיקות מספיק כדי שיהיו להן מחזורי בוגרים שסיימו לפני שש או עשר שנים.

לצורך איסוף נתוני הבוגרים העבירו המכינות בכל שנה רשימות בוגרים עם כתובות דוא"ל ומספרי טלפון לאחר שעדכנו אותם קרוב למועד הסקר (אשר נערך בין אפריל ליולי בכל שנה). לאחר מכן התבצע האיסוף בשני שלבים: ראשית נשלחו לבוגרים בדואר אלקטרוני הזמנות להשיב על שאלון הסקר באינטרנט. לאחר מכן בוצעה פנייה טלפונית לבוגרים שלא השיבו באינטרנט. ב-2013 בוצעה לראשונה פניה טלפונית בלבד לבוגרים, ללא איסוף אינטרנטי.

הלוח להלן מפרט את מספרי המשיבים בסקר בכל מחזור:

שנת המאגר ושיטת איסוף הנתונים	נושא	איסוף נתוני בוגרים שש שנים מסיום המכינה	איסוף נתוני בוגרים עשר שנים מסיום המכינה
2010 אינטרנט + טלפון	מחזור	תשס"ד	תש"ס
	מס' מכינות	10	5
	מספר משיבים	276	108
	אחוז מתוך הכלל	76%	73%
2011 אינטרנט + טלפון	מחזור	תשס"ה	תשס"א
	מס' מכינות	10	6
	מספר משיבים	290	149
	אחוז מתוך הכלל	82%	75%
2012 אינטרנט + טלפון	מחזור	תשס"ו	תשס"ב
	מס' מכינות	12	8
	מספר משיבים	281	204
	אחוז מתוך הכלל	74%	75%
2013 טלפון בלבד	מחזור	תשס"ז	תשס"ג
	מס' מכינות	15	10
	מספר משיבים	370	226
	אחוז מתוך הכלל	74%	67%

אחוזי המשתתפים בסקר בכל השנים היו גבוהים מאד יחסית לסקרים מסוג זה. בוגרים שלא השתתפו היו בדרך כלל כאלה שלא ניתן היה ליצור איתם קשר בשל נתוני התקשרות לא מעודכנים - אחוז הבוגרים המסרבים להשתתף בסקר היה זניח בכל השנים. בשנת 2013 היתה ירידה מסוימת באחוז המשתתפים בסקר – ייתכן שירידה זו נובעת מביטול הסקר האינטרנטי: גם אם שיתוף הפעולה עם הסקר האינטרנטי בעבר היה בעייתי (ומסיבה זו בוטל), ביטולו מנע את השתתפותם של מספר בוגרים שלא היו זמינים לסקר הטלפוני (למשל אם שהו בחו"ל בעת הסקר או שהיו זמינים רק בשעות לא שגרתיות).

סיכום נתוני המאגר 2010-2013

מטרת הסיכום שלהלן היא לצייר את פרופיל הבוגרים ועמדותיהם כלפי המכינה על פי הנתונים שנאספו ב-2013 תוך השוואה לנתוני סקר הבוגרים בשנים 2010, 2011, 2012. נתוני השנים הקודמות מוזכרים רק כאשר קיימים הבדלים בעלי משמעות ועניין בינם ובין נתוני 2013.

נתוני רקע:

בין המשיבים לסקר הבוגרים לאורך שנות המאגר מספר דומה של נשים וגברים (הממצאים המוצגים בדו"ח מתייחסים לשני המינים למעט תחום השרות הצבאי שם נערכו ניתוחים נפרדים לנשים ולגברים). הבוגרים שסיימו את המכינה שש שנים לפני הסקר (להלן: בוגרי 6ש') הם רובם בני 25-26 בעת הסקר, הבוגרים שסיימו את המכינה עשר שנים לפני הסקר (להלן: בוגרי 10ש') הם רובם בני 29-30 בעת הסקר.

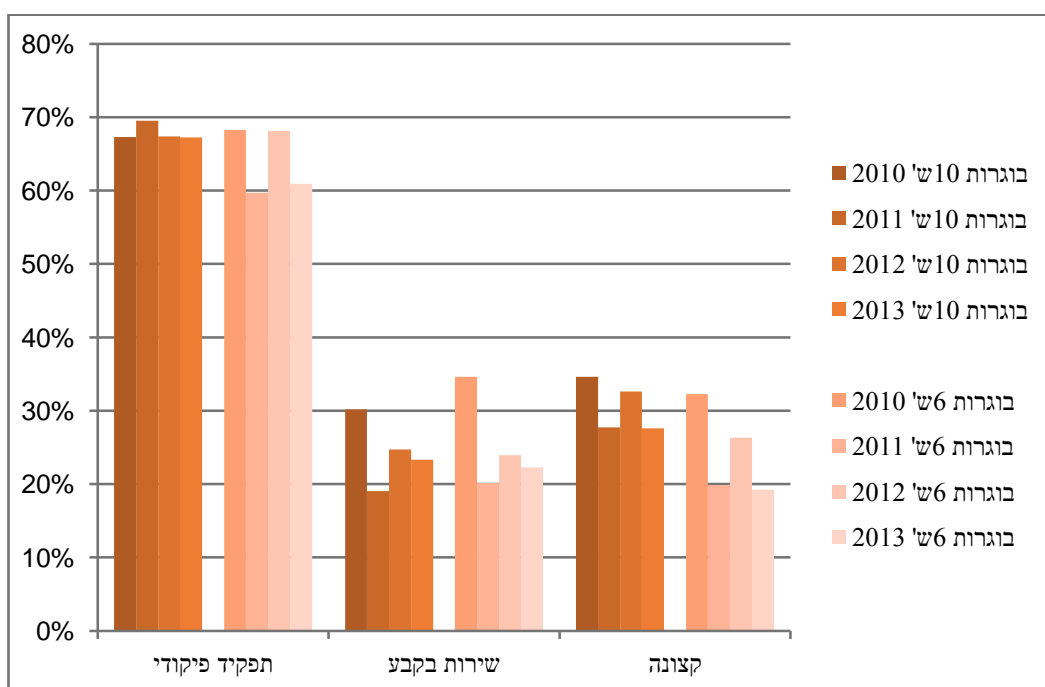
אזורי המגורים הנפוצים בין הבוגרים הם מחוז ירושלים (נפוץ בעיקר בין בוגרי 6ש' – 27%) ותל אביב (נפוץ יותר אצל בוגרי 10ש' – 25%). כשלושה רבעים מן הבוגרים גרים בערים (מעל 20,000 תושבים). בין בוגרי 6ש' כ-10% אחוזים נשואים, בודדים הם בעלי ילדים, אך בין בוגרי 10ש' כ-40% נשואים, למעל 20% יש ילדים.

50%-55% מהבוגרים מגדירים את עצמם כחילונים, כ-20% מסורתיים, כ-10% דתיים. כמעט 15% מן הבוגרים אינם מגדירים את עצמם על הסולם הזה, אלא בהגדרות אחרות כגון "חילוני מקיים מצוות", "מאמין, אך לא מקפיד לשמור" או "יהודי ישראלי גאה". רוב הבוגרים מציינים (בדר"כ בדגש מסורתי או משפחתי) את החגים, את טקסי החיים היהודיים ומעט פחות את השבת. בהשוואה בין הגדרת הזהות של הבוגרים לזו של משפחתם ניתן לראות תנועה בהגדרה העצמית: מבין הבוגרים הבאים מבתים חילוניים, כ-10% מגדירים את עצמם מסורתיים או דתיים. מבין הבוגרים הבאים מבתים דתיים או מסורתיים כ-20% מגדירים את עצמם כחילונים.

נתוני השירות הצבאי:

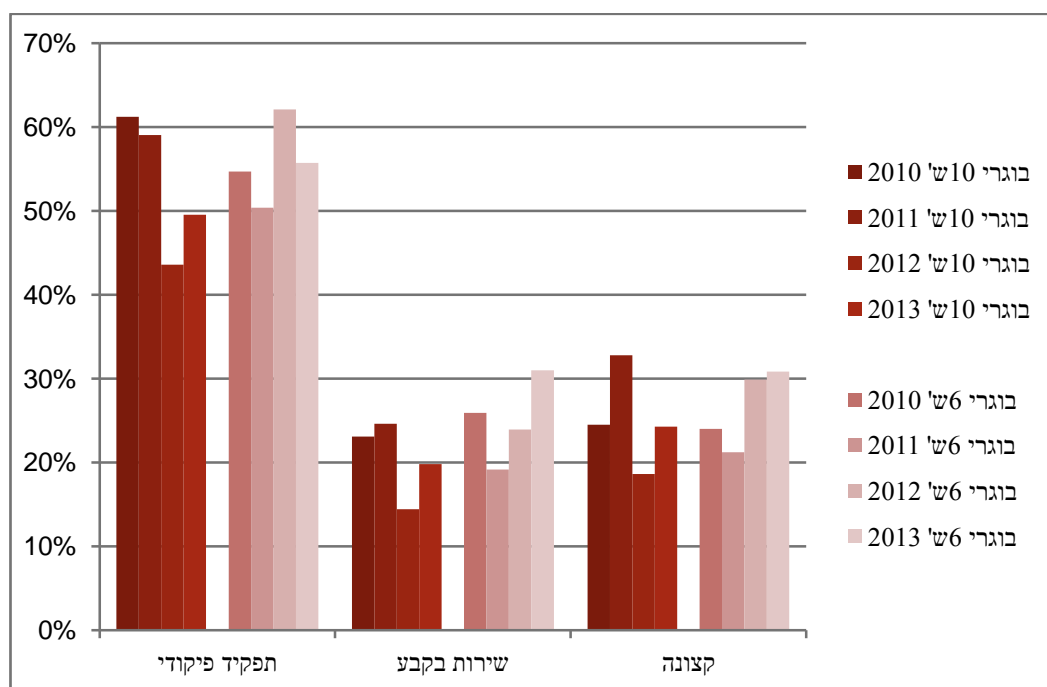
בשל המסלולים השונים והדגשים השונים בשירות הצבאי לבנים ובנות, השניים מופרדים בניתוח שלהלן.

בנות:

95% מן הבוגרות התגייסו לצה"ל, כמעט רבע מהן התגייסו אף לקבע. כ-45% מילאו תפקידים של הוראה, חינוך והדרכה (בשנים האחרונות מסתמנת מגמת ירידה במילוי תפקידים אלה על ידי הבוגרות). כ-65% מן הבוגרות הגיעו לתפקידים פיקודיים, כ-20%-30% היו קצינות.

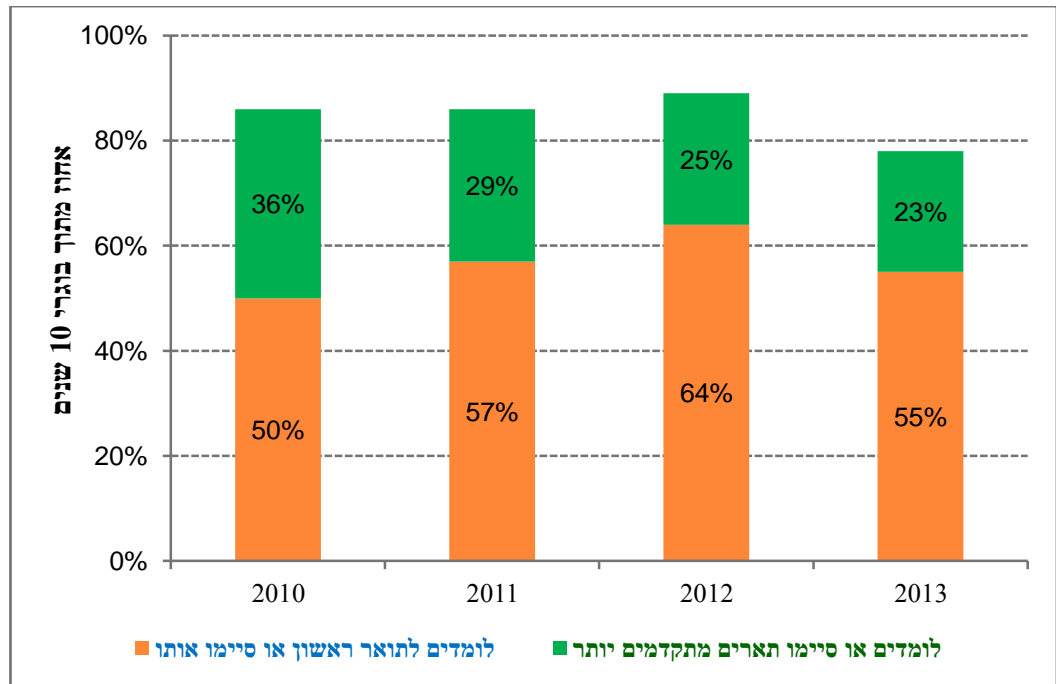
כבשנים קודמות בוגרות 6ש' מרוצות מן השירות הצבאי (מעל 75%) יותר מאשר בוגרות 10ש' (כשני שליש). כך גם לגבי תחושת הבוגרות שהשירות שלהן היה חשוב ומשמעותי (84% בין בוגרות 6ש' ו-73% בין בוגרות 10ש'). בין בוגרות 6ש' 68% חשות שמימשו את שאיפותיהן לשירות הצבאי, פחות מ-60% בין בוגרות 10ש'.

מבין הבוגרים הבנים בשתי קבוצות הגיל, למעט בודדים, כולם התגייסו לשירות בצה"ל, כרבע מהם אף התגייסו לקבע. כ-75%-70% שירתו כלוחמים, כ-65% הגיעו לתפקידים פיקודיים, כמעט רבע היו קצינים. קרוב ל-80% מהם משרתים במילואים. כמעט 70% מן הבוגרים שבעי רצון במידה רבה מן השירות הצבאי שלהם. מעל 80% מהם מאמינים שהשירות שלהם היה חשוב ומשמעותי, והם בדרי"כ (כ-65%) מדווחים שמימשו את השאיפות והתכניות שלהם לשירות הצבאי. בניגוד לדיווחי הבנות, בדיווחי הבנים לא נמצא הבדל משמעותי במדדים אלה בין בוגרי 6 ש' ובוגרי 10 ש'.

נתוני השכלה גבוהה ותעסוקה:

בוגרי 6 ש' הם ברובם בין שנתיים לארבע שנים לאחר שחרורם מן הצבא. בתוך תקופה זו הספיקו כ-60% (בשנים הקודמות האחוזים היו בין 65% ל-70%) להתחיל ללמוד לתואר ראשון או לסיים אותו. לעומתם, מבין בוגרי 10 ש', 80% לומדים באקדמיה או שסיימו תואר אקדמי. נתון זה מהווה ירידה מכ-90% בשנים קודמות, במקביל נמשכת מגמת ירידה בשיעור בוגרי 10 ש' המגיעים בעת הסקר לתארים מתקדמים יותר:

מבין הבוגרים אשר לא למדו באקדמיה, הרוב (בין בוגרי 6 ש' כמחצית) לומדים לימודים נוספים לא אקדמאיים (כגון לימודי תעודה, הסמכות מקצועיות ועוד), כלומר שבוגרים בודדים בלבד אינם לומדים לימודים נוספים כלשהם.

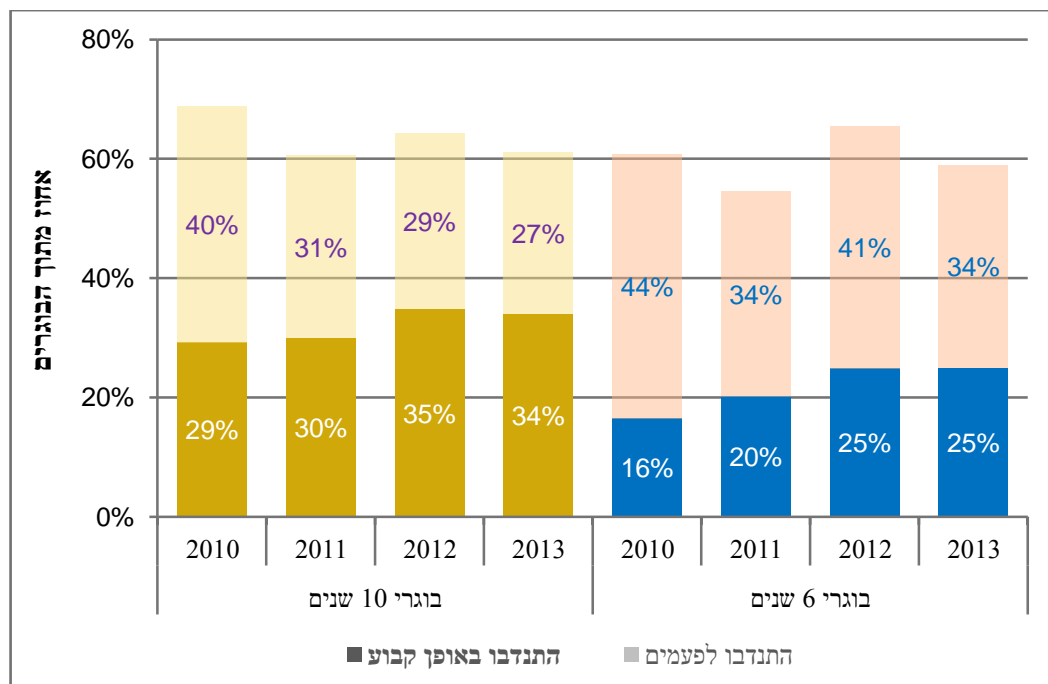
תחומי הלימוד הנפוצים ביותר של הבוגרים הם מדעי החברה (כרבע מן הבוגרים) ומדעי הרוח (כמעט 15%). תחום החינוך גם הוא נפוץ אך ירד מכמעט 15% בשנים קודמות לכ-10% השנה.

כמעט שליש מן הבוגרים משתתפים באופן מזדמן או קבוע בלימודי תרבות יהודית ישראלית במסגרות שונות: כ-17% מן הבוגרים פגשו לימודי תרבות יהודית ישראלית במסגרת הלימודים האקדמאיים. כמו כן בוגרים למדו במסגרות של אירגונים קהילתיים (5%), בקהילות לומדות (5%) ובבתי מדרש של המכינות (5%).

בנושא התעסוקה ניתן לראות כיצד לבוגרי 10 ש' היה זמן רב יותר לבסס את עצמם מבוגרי 6 ש': בין בוגרי 6 ש' 40% - 45% עובדים בעבודה קבועה (30% - 40% במשרה מלאה) בהשוואה ל-70% - 75% בין בוגרי 10 ש' (50% - 60% במשרה מלאה). בין הבוגרים העובדים, כמחצית עובדים בסקטור הפרטי, כשליש בסקטור הציבורי והשאר בעמותות. ענף התעסוקה הנפוץ ביותר בשתי קבוצות הבוגרים הוא החינוך, ההוראה וההדרכה – כשליש מן הבוגרים עובדים בענף.

נתוני מעורבות ומודעות חברתית:

בשתי קבוצות הגיל של הבוגרים ניתן לראות נטייה להתנדב (בפרויקטים ללא מלגה או גמול אחר), אם כי מעניין לציין שבוגרי 10 ש' המבוגרים יותר והעסוקים יותר בנושאי לימודים, עבודה ומשפחה, מצליחים גם להתנדב יותר באופן קבוע (פעם בשבוע או פעם בחודש לאורך תקופה ארוכה) מבוגרי 6 ש':

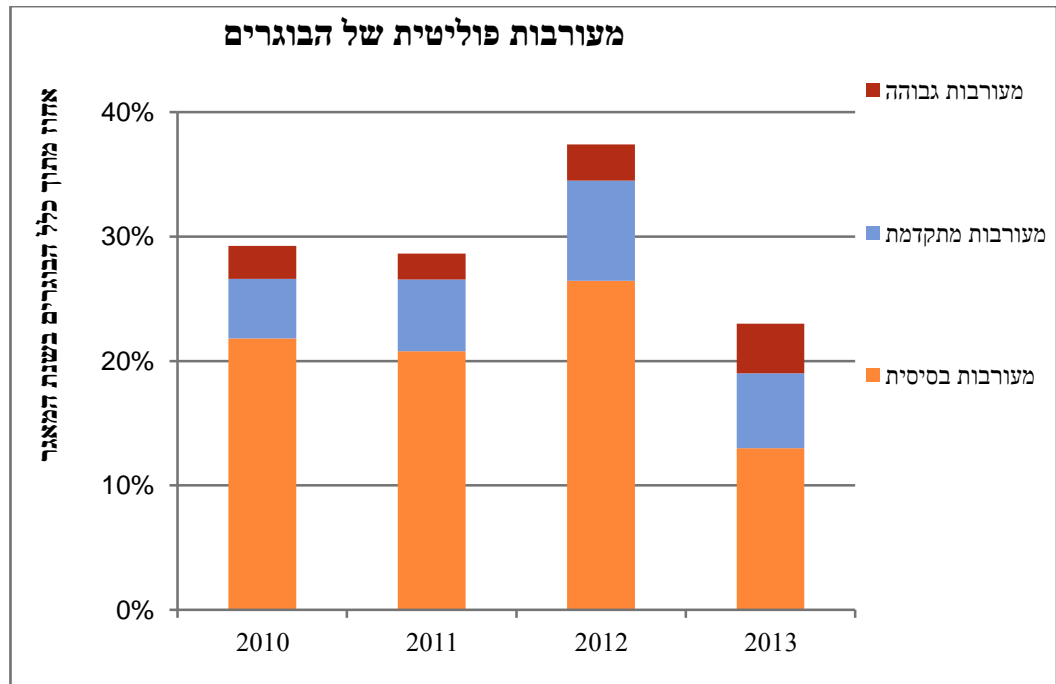

סוג מסגרות ההתנדבות הנפוצות יותר בין הבוגרים הן של חינוך, הוראה או הדרכה - שיעור המתנדבים בתחום זה בין הבוגרים נע סביב 50%. הסוג הנפוץ השני הוא סיוע לאוכלוסיות נזקקות – כ-45% מן הבוגרים התנדבו במסגרות כאלה.

השנה נרשמה עלייה משמעותית באחוז בוגרי 6 ש' החברים בקהילת חיים משימתית (קהילת צעירים הבוחרים לחיות חיי קבע באזורים ושכונות מוחלשות כלכלית-חברתית, על מנת לבנות שותפות ופעולה משותפת עם אוכלוסיות מצוקה) – מכ-5% בממוצע בשנים קודמות ל-10% השנה (8% בין בוגרי 10 ש').

בסקר הבוגרים של שנת 2012 נצפתה עלייה במעורבות הפוליטית של הבוגרים, אשר נבעה כנראה ממעורבותם במחאה החברתית שפרצה במהלך השנה אשר קדמה לסקר.

השנה ניתן לראות ירידה חזרה של המספרים, אף מתחת לרמות של שנים קודמות (מאחר ותופעה דומה נצפתה בשני המחזורים, הנתונים של המחזורים אוחדו בתרשים הבא):

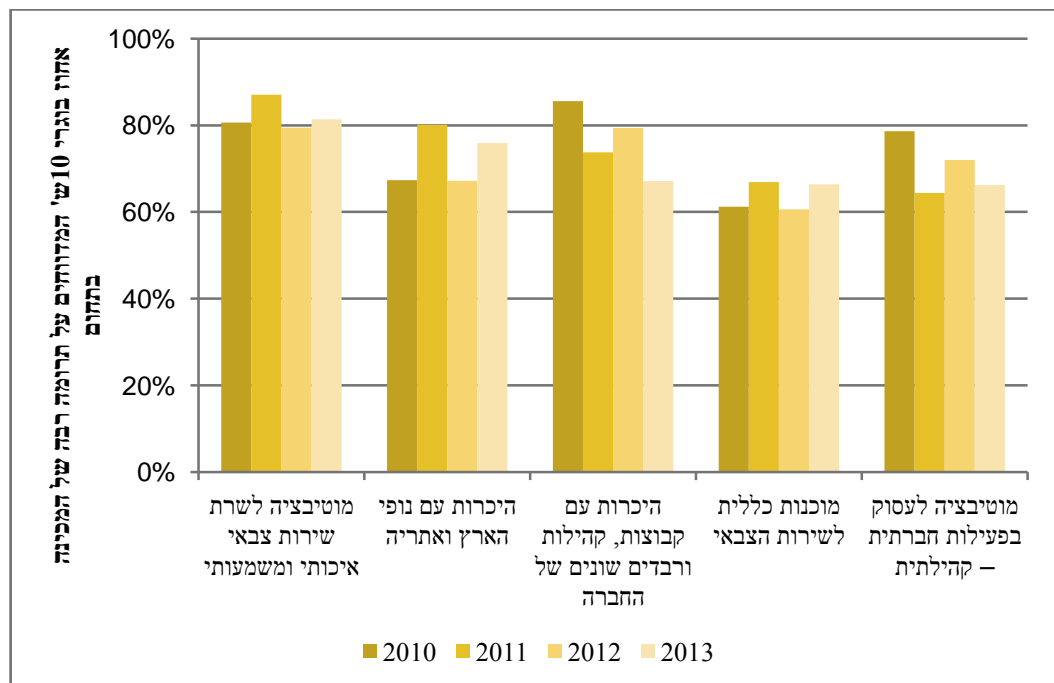
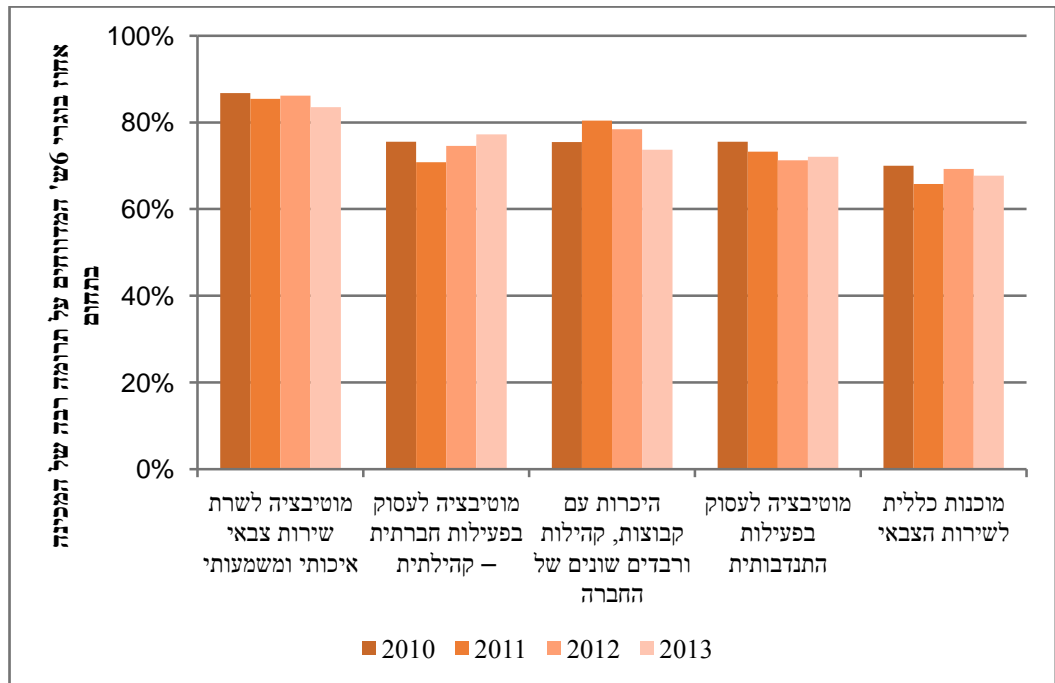

נתוני משוב הבוגרים למכינות:

בשתי קבוצות הגיל, כ-85% מן הבוגרים שבעי רצון במידה רבה מן המכינה. רובם שומרים על קשר עם בוגרים אחרים (כ-80% בין בוגרי 6ש', כ-70% בין בוגרי 10ש') אך הם פחות מרוצים מהמשך הקשר עם המכינה שבה היו חניכים (פחות משליש מן הבוגרים מדווחים על שביעות רצון בתחום זה). כשליש מן הבוגרים הביעו עניין בתכניות המשך של המכינה, רובם מביעים עניין בפעילויות משותפות עם המכינה – בעיקר מפגשי בוגרים או פעילות התנדבותית.

תרומות עיקריות של המכינה לבוגרים :

הבוגרים התבקשו לדרג את המידה בה תרמה להם המכינה בתחומים שונים. בתרשימים שלהלן רוכזו עבור כל מחזור תמשת התחומים בהם דיווחו הבוגרים על התרומה הרבה ביותר (בסדר יורד על פי מידת התרומה בסקר של 2013):

ניכר כי התרומה המרכזית של המכינה לאורך כל שנות הסקר, בשתי קבוצות הגיל, היא ביצירת מוטיבציה לשרת שירות צבאי איכותי ומשמעותי (80%-85% מן הבוגרים בשתי הקבוצות דיווחו על תרומה רבה של המכינה בתחום זה). השפעה חשובה נוספת של המכינה קשורה לתרומה לחברה, ובכלל זה: מוטיבציה לעסוק בפעילות חברתית-קהילתית ובפעילות התנדבותית וחשיפה לקבוצות ולרבדים שונים בחברה (השנה

כ-75% בין בוגרי 6ש', כ-65% בין בוגרי 10ש'). תרומת המכינה בתחום של היכרות עם נופי הארץ ואתריה היא בין הגבוהות בקרב בוגרי 10ש' (76% השנה) אך ירדה מ-80%-75% בשנים קודמות ל-68% בשנה זו בקרב בוגרי 6ש' (תחום זה הפך להיות השישי מבין התחומים הנתרמים ולכן אינו מופיע בתרשים).

תרומה בנושאי הכנה לשירות הצבאי: מעבר למוטיבציה לשירות איכותי (שהוזכרה לעיל) מעל 65% מן הבוגרים מדווחים כי המכינות תרמו להם מבחינת הכנה לשירות הצבאי. 60%-55% מדווחים כי המכינה העניקה להם יכולת למלא תפקידים פיקודיים. עם זאת פחות מ-40% מדווחים כי המכינה הכינה אותם לצבא מבחינה פיזית.

תרומה בחינוך ותרבות יהודית ישראלית: בקרב בוגרי 10ש', כ-55% מדווחים על תרומת המכינה בתחומים של יהדות - היכרות עם טקסטים יהודיים ומוטיבציה ללמוד אותם והיכרות עם גישות שונות למסורת ולתרבות היהודית (46% בתחום היכרות עם חגי ישראל ומועדיו). בשתי קבוצות הגיל נצפתה ירידה קלה בתחום זה לאורך השנים, אולם בוגרי 6ש', אשר השתתפו במכינות במחזורים מאוחרים יותר, מדווחים יותר על תרומת המכינה בתחומי יהדות (65%-60% בתחומים של עיון בטקסטים מן המקורות והיכרות עם גישות שונות למסורת היהודית, 53% בתחום החגים והמועדים), לכן לא ניתן בשלב זה להסיק מן הנתונים על מגמת ירידה או עלייה.

סיכום

הנתונים שנאספו בשנת 2013 לגבי הבוגרים מציגים אותם כאנשים ערכיים ופעילים חברתית: רובם משרתים בצה"ל בתפקידים איכותיים ובתפקידים פיקודיים. כמעט כולם פונים ללימודים באקדמיה, רבים בתחומי מדעי החברה, מדעי הרוח וחינוך. רובם מתנדבים, כרבע מהם אף מתנדבים באופן קבוע, כמעט שליש מהם פעילים פוליטית. הבוגרים מעריכים מאוד את המכינות (המחשה לכך ניתן למצוא באחוז המשיבים הגבוה מאד לסקר: כ-70%). התרומות הבולטות שמייחסים הבוגרים למכינות הן המוטיבציה לשרת שירות צבאי איכותי, ובנושא החברתי: מוטיבציה לעסוק בפעילות חברתית-קהילתית ובפעילות התנדבותית וחשיפה לקבוצות ולרבדים שונים בחברה.